

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ХДС У НОВОМУ СВІТОПОРЯДКУ

У статті розглядаються цінності та пріоритети зовнішньої політики уряду Ангели Меркель. Доводиться, що федеральний канцлер лише модернізує програму ХДС та пристосовує її до вимог і реалій сьогодення, зберігаючи вірність консервативним традиціям у цілому. Аналізуються німецько-французькі відносини, які мають велике значення для успіху німецького проекту реформи ЄС.

Стаття присвячена зовнішній політиці канцлера Ангели Меркель і тим традиціям німецьких консерваторів, які послужили основою для неї. Об'єктом роботи є Християнсько-Демократичний Союз Німеччини як політична сила, а предметом – зовнішня політика партії, яку можна розглядати як результат зусиль двох останніх поколінь її керівників.

Вибір теми зумовлений трьома основними причинами. По-перше, ХДС вже 8 років безперечно домінує у політичному житті ФРН. По-друге, аналіз сучасного становища Європи не є можливим без огляду її історії, перебіг якої був значною мірою визначений розпадом соціалістичного табору і об'єднанням Німеччини. Тодішній канцлер ФРН Г. Коль багато зробив для вирішення конфліктів, пов'язаних із кризою біполярного світу. Також можна порівняти пріоритети Г. Коля і А. Меркель і з'ясувати співвідношення між традицією та інновацією у зовнішній політиці Німеччини. Нарешті, оскільки історія ХДС віддзеркалює розвиток німецького парламентаризму як такого, її розгляд є дуже актуальним у світі порівняльного аналізу політичних режимів.

Дослідження ґрунтується на працях німецьких вчених [1], присвячених аналізу політики ХДС у 1990-1998 рр., а також у 2005-2013 рр. Роботи з теорії міжнародних відносин [2] допомогли сформуванню програму дослідження і визначити методи, які якнайкраще відповідають його меті та завданням. Матеріали ЗМІ проливають світло на реакцію громадської думки на конфлікти інтересів ФРН та інших країн-членів ЄС.

Лідери ФРН завжди сприймали поступову федералізацію Європи як єдиний шанс для країни зберегти і посилити свій вплив на континенті. Посилення наднаціональних органів ЄС було покликане урівноважити вплив Франції на справи організації. Париж традиційно спирається на свій воєнний потенціал і привілейоване партнерство зі США. В утворенні федеративного типу ці переваги не будуть мати вирішального значення, а економічні ресурси Німеччини допоможуть їй ефективно відстоювати власні інтереси у рамках багатосторонніх ініціатив.

Недивно, що політичний тиск східного сусіда викликав глибоку занепокоєність у Парижі, і президенту Франції Ф. Мітерану було непросто проводити виважену та далекоглядну зовнішню політику у таких умовах. Концепція «німецького федералізму» цілком відповідала інтересам німців, але у той же час вона сприяла зростанню напруги у Європі. Тривожні результати самітів ЄС на початку нового тисячоліття, які зруйнували багато ілюзій єврооптимістів, є найліпшим доказом амбівалентності німецького проекту реформи організації.

Так, саміт ЄС у Німці у 2000 р., з яким населення Європи пов'язувало свої надії на вирішення низки актуальних політичних проблем, продемонстрував, що німецько-французький тандем опинився на межі розколу.

Очевидно, що дві країни будуть вимушені відмовитися від оцінки Франції як «гальма інтеграції» і Німеччини як її «мотора». Так,

саме уряди німецьких земель вимагають часткової передачі влади з європейського рівня на національний або субнаціональний, що є неприйнятним для Парижу. Євроскептики можуть використати міжнародну дискусію з правових питань задля фрагментації європейського політичного простору з неминучою втратою більшості досягнень останніх десятиріч.

Невдачі німецької та французької дипломатії у Ніцці викликані тим, що вони працювали на несумісні результати. Франція хотіла зосередитися на удосконаленні механізмів прийняття рішень та інших технічних питаннях. Німеччина, навпаки, пропонувала обговорити загальні риси майбутнього ЄС.

Протягом цих подій ХДС знаходився у опозиції і не міг здійснювати прямий вплив на них. Проте, його ідеї були використані урядом Г. Шредера для подолання кризи.

Франція і Німеччина разом протестували проти американського вторгнення до Іраку та відстоювали своє право на незалежну від Білого Дому зовнішню політику. Також країни неодноразово висловлювали своє бажання шукати компромісне рішення питань, що стосуються європейського конституційного процесу. Звертають на себе увагу й заяви міністра закордонних справ Й. Фішера, у яких він визнав позитивну роль Франції у побудові єдиної Європи.

Уряд А. Меркель врахував помилки своїх попередників та модернізував «німецький федералізм», пристосувавши його до вимог і реалій сьогодення.

Після об'єднання Німеччини християнські демократи ставили собі наступні зовнішньополітичні цілі:

1) Розвиток відносин зі США. Протягом Іракської війни ХДС звинувачував уряд у антиамериканських настроях та небажанні підтримати антитерористичну кампанію, проголошену Вашингтоном. Ще до наземної операції Ангела Меркель підтримала «коаліцію бажаючих» [3], свідомо протиставивши себе офіційній точці зору. Раніше вона також підтримала втручання НАТО у конфлікт у колишній Югославії [4]. Цікаво, що тут позиція ХДС цілком збігається з думкою американського політика Т. Лантоса, який у 2007 р. позитивно оцінив відставку Ж. Ширака та Г. Шредера [5].

2) Євроатлантична орієнтація і скептицизм щодо співробітництва у форматі Париж-Берлін-Москва-Пекін. Проте, християнські демократи не завжди послідовно висловлювались з цих питань, що слушно підкреслює французький політолог А. де Бенуа [6]. Ангела Меркель, зі свого боку, завжди твердо відстоювала «західну інтеграцію» ФРН.

3) «Привілейоване партнерство» з Туреччиною як заміна повноправному членству країни у ЄС. Аргументуючи свою позицію, лідери ХДС посилаються на численні порушення турецьким урядом прав людини і невизнання ним геноциду вірмен у 1915 р. Кіпрська проблема також заважає Берліну і Анкарі розвивати двосторонні відносини у бажаному темпі.

Виходячи з таких міркувань, А. Меркель у 2008 р. засудила заяву прем'єр-міністра Туреччини Р. Ердогана про неприпустимість асиміляції турків у ФРН. У 2011 р. різкі виступи турецького політика знову викликали зростання міжнародної напруги [7], [8]. Про «політику інтеграції» у розумінні ХДС американський науковець П. Б'юкенен зазначає: «...Ангела Меркель вже активно використовує у своїй діяльності настороженість німців щодо ісламської імміграції...» [9]. Варто відзначити, що у разі приєднання Анкари до Об'єднаної Європи вплив Німеччини у Європейському парламенті суттєво знизиться.

Таким чином, вертикальні зв'язки у ХДС функціонують досить ефективно. Ще за часів К. Аденауера ФРН сприймала європейську інтеграцію як зручний інструмент для посилення свого впливу на світовій арені. А розширення ЄС на Схід завжди здійснювалося за рахунок країн, які традиційно входили до німецької сфери впливу. Можна зробити висновок про вірність чинного канцлера традиціям власної партії.

З іншого боку, у ХДС мають місце певні «конфлікти поколінь», які можуть піддати небезпеці його єдність і згуртованість. Так, у 2011 р. була надрукована заява Г. Коля [10], у якій колишній канцлер висловив своє занепокоєння щодо певних рішень чинного уряду Німеччини. На його думку, А. Меркель вимагає для ФРН більшої автономії у рамках ЄС, але водночас змушує слабкі країни зони євро проводити важкі реформи і поступатися частиною свого суверенітету на користь європейської бюрократії. Така політика подвійних стандартів дискредитує організацію навіть у очах її послідовних прихильників. «Не можна допустити, щоб населення Німеччини, орієнтованої на експорт, стало скептично ставитися до процесу євроінтеграції» [11], – підтримав Г. Коля консервативний політик К. Лаук. Він вважає, що ЄС, перш за все, є політичним проектом, реалізації якого не повинні заважати економічні проблеми [12]. Проте, необхідно пам'ятати, що нерішучість християнських демократів шкодить їх міжнародній репутації набагато більше, ніж спроби реформувати ЄС без узгодження з партнерами. Дискусії навколо Лівії продемонстрували, що спільні економічні інтереси не гарантують Францію та Німеччину від політичних криз та непорозумінь. Країни проводять різну політику

у Африці та на Близькому Сході, але їх лідери часто роблять вибір на користь поміркованості і компромісних рішень, тому що інакше виборці відвернуться від них. Є надія, що саме ця логіка захистить Європу від нової дестабілізації.

Варто підкреслити, що боротьба навколо німецьких ініціатив не є випадковою. Труднощі з прийняттям Конституції ЄС є важливим симптомом прихованого антагонізму між старими та новими членами організації [13]. Польща і країни Балтії до сих пір не спромоглися зробити вибір між суто європейською і євроатлантичною орієнтацією. Тільки відкрите і оперативне обговорення вищезгаданих проблем дозволить Європі подолати наявні труднощі та вийти з кризи оновленою та посиленою.

Бібліографічний список

1. Die Vereinigung Deutschlands im Jahr 1990: eine Dokumentation. – Bonn: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, 1991; Haneke B. Geschichte einer Volkspartei. 50 Jahre CSU 1945 – 1995 / B. Haneke. – Grünwald: Atwerb-Verlag, 1995; Schwarz H. -P. Die Fraktion als Machtfaktor. CDU/CSU im Deutschen Bundestag 1949 bis heute / H. P. Schwarz. – München: Pantheon, 2009; Bickerich W. Helmut Kohl. Kanzler der Einheit / W. Bickerich. – Düsseldorf: Econ-Taschenbuch, 1996.
2. Воронов Д. И. Пятое расширение ЕС: судьбоносный выбор / Д. И. Воронов // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 9. – С. 59-69; Ланг К. Страны-члены Европейского Союза спустя два года после расширения: уроки и перспективы / К. Ланг // Вестник аналитики. – 2006. – № 3. – С. 95-105; Уткин Л. И. Мировой порядок XXI века / Л. И. Уткин. – М. : Эксмо, 2004.
3. Zitensammlung von Angela Merkel zum Irak-Krieg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.angela-nein-danke.de/zitate.htm>. – Назва з екрана.
4. Merkel stellt «Sechs-Punkte-Plan» zur Außen- und Sicherheitspolitik vor [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cdu.de/doc/pdfc/03_04_03_merkel_rede_bericht.pdf. – Назва з екрана.
5. Dunphy H. Lantos raps former European leaders [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.usatoday.com/news/washington/2007-06-13-2870151492_x.htm. – Назва з екрана.
6. De Benoist A. Nicht nur in der Epoche geirrt / A. de Benoist // Junge Welt. – Berlin, 2005. – № 5. – S. 31-32.
7. Erdogan: «Die EU soll sagen, wenn sie gegen uns etwas hat» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://de.euronews.net/2011/02/28/erdogan-die-eu-soll-sagen-wenn-sie-gegen-uns-etwas-hat/>. – Назва з екрана.

8. Streit um EU-Beitritt der Türkei [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://de.euronews.net/2010/07/28/streit-um-eu-beitritt-dertuerkei/> – Назва з екрана.
9. Бьюкенен П. Дж. Смерть Запада / П. Бьюкенен. – М. : АСТ, 2003. – С. 144.
10. Von Müller P. Europa: erloschene Leidenschaft [Електронний ресурс] / P. von Müller, R. Pfister, C. Schult. – Режим доступу: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-79572300.html>. – Назва з екрана.
11. Степовик М. Der Spiegel: Коль критикует европейскую политику Меркель [Електронний ресурс] / М. Степовик. – Режим доступу: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15241097,00.html>. – Назва з екрана.
12. Степовик М. Der Spiegel: Коль критикует европейскую политику Меркель [Електронний ресурс] / М. Степовик. – Режим доступу: <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15241097,00.html>. – Назва з екрана.
13. EU constitution: Where member states stand [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3954327.stm>. – Назва з екрана.

В статье рассматриваются ценности и приоритеты внешней политики правительства Ангелы Меркель. Доказывается, что федеральный канцлер только модернизирует программу ХДС и приспособливает ее к требованиям и реалиям современности, сохраняя верность консервативным традициям в целом. Анализируются немецко-французские отношения, которые имеют большое значение для успеха немецкого проекта реформы ЕС.

The values and priorities of the foreign policy of Angela Merkel's government are examined in the article. It is proved that the Federal Chancellor only modernizes the Program of the CDU and brings it into line with modern requirements and actuals, remaining faithful to the conservative traditions as a whole. The German-French relations are analyzed, which are very important for the success of Germany's EU reform project.

Стаття надійшла до редколегії 18.10.2013